

Motion till riksdagen

1985/86:Jo789

Sten Sture Paterson m. fl. (m)

Slam

Med de kommunala reningsverkens tillkomst har det vid dessa producerade slammet blivit ett växande problem. Metoden att transportera ut slammet till särskilda depåer ute i naturen är behäftad med allvarliga risker för såväl grundvatten som sjöar och vattendrag. Orsaken är de ur slammat utlösta giftämnen, som i större eller mindre mängd kan ingå i det lakvatten, som från depån söker sig bort och då antingen sipprar ned till grundvattnet eller via ytvattnet kommer ut i bäckar, åar och sjöar.

Krav på rationalisering har lett utvecklingen mot allt större reningsverk. Slammängderna från dessa blir betydande, ca 1 miljon ton/år i Sverige, därmed också problemet hur man skall göra sig av med detta slam. Depåuppläggnings risker gör att lokalbefolkningens och kommunernas motstånd är hårt, när det gäller att upplåta mark för ändamålet. En andra möjlighet är att utnyttja slammet som jordförbättringsmedel på grund av dess innehåll av växtnäring. Då tillsätts ofta kalk. Med uppblandning med bark säljs produkten som slamkompost.

Slammets värde för jordbruket är starkt ifrågasatt. Detta söker i huvudsak sin bakgrund i dess produktionsbetingelser. Reningsverken löser med allt större framgång sin uppgift att ta hand om förorenat vatten och att i möjligaste mån rena detta innan det släpps ut i en recipient. Beroende på anslutningsområdets näringsstruktur, ej minst industritäthet och typ av industri, bestäms innehållet i reningens restprodukt, slammet. Detta senare är en anrikningsprodukt, som i varierande grad innehåller miljöfarliga ämnen, så som tungmetaller, PCB, PAH och ftalater.

De för jordbruket värdefulla växtnäringsämnena kväve och fosfor ingår till endast en procent av den mängd avvattnat slam, som årligen alstras i Sverige. I de övriga 99 procenten ingår de gifter och föroreningar, som ger anledning att se på slammet som ett kemiskt avfall.

Undersökningar av slammet från Ryaverket i Göteborg visar på en betydande förekomst av tungmetaller. Jämfört med ren jordbrukskalk innehåller slammet 20 gånger mer bly, tio gånger mer kadmium, 75 gånger mer koppar, 70 gånger mer kvicksilver, 16 gånger mer nickel och 40 gånger mer zink. Ur jordbrukets synpunkt bör ifrågasättas om det är rätt metod att, för att få ett kalkningsmedel, förorena ren kalk med slam i stället för att använda ren jordbrukskalk som den är. Tillvägagångssättet har endast en hållbar förklaring – att göra sig av med ett kemiskt avfall.

Slammets berikning med kalk är nödvändig för att förhindra att t. ex. bly, kadmium och kvicksilver kommer in i jordbruksprodukterna. På sura jordar

tas metallerna upp i växterna och vandrar vidare i näringskedjan. Där ph-värdet är högt binds metallerna till marken.

Den 25-tonsgiva per hektar som vart femte år läggs ut av ryaslam innehåller akrylplast, järn- och aluminiumrester (0,8 viktprocent), gummi-partiklar, däckdubbar, asbest, förbränningsstoff, bensin och oljor (genom dagvattenanslutning) samt lösningsmedel som bensen, xylen, fenoler, klorerade kolväten m. fl. Dominerande bland dessa senare är bensen med egenskaperna att vara starkt cancerframkallande, svårnedbrytbart samt vandrande i näringskedjorna. En norsk analys av ryaslammet visar att i detta koncentreras upp till 100 gånger cancerframkallande och mutagena klorerade kolväten.

Det saknas forskning kring frågan hur alla dessa i små mängder förekommande ämnen påverkar livsmedel, människor, djur och mikroorganismer, mark, brunnarnas dricksvatten osv. Vad som är känt är att de med slammet förs ut i ekosystemet.

Enligt undersökningar utförda vid lantbruksuniversitetet framgår att väsentligt större mängder tungmetaller tillförs åkerjorden via slam än genom handelsgödsel och luftnedfall. Av slamtillförda tungmetaller bortförs mellan 1 och 8 procent per år av den odlade grödan. Trots att slamspridning enligt bestämmelserna endast får upprepas vart femte år innebär detta att åkerjordens innehåll av tungmetaller ständigt ökar med varje spridning av slam.

Sammanlagt ger slamhanteringen anledning till ett antal frågeställningar:

Förstörs åkerjorden successivt genom slamspridning? Uppskattningar har gjorts som anger en årlig kvalitetsförsämring av jordbruksmarken motsvarande 100 milj. kr.

Hur kan slammet förändras från kemiavfall till ett växtfrämjande jordförbättringsmedel? Möjligheterna till separering av industriutsläpp och dagvattenledningarna från spillvattenledningarna måste ingående studeras.

Vilken produktkontroll måste åläggas marknadsförarna av slam? För våra matvaror och mediciner finns ett omfattande kontrollsystem. Våra växter är också levande materia som måste skyddas mot förgiftade näringsämnen. Bäst sker detta genom kontinuerliga odlingsförsök i de slamprodukter, som skall släppas ut på marknaden. Sådana kärlförsök är införda vid en del västtyska reningsverk.

Måste ökade krav ställas på konsumentinformation om slammets hantering? Nu säljs slamkompost som matjord och/eller kompostjord utan någon som helst information om att den måste "spädas ut" ca 2 500 gånger. Detta innebär att 1 ton slam (torrsubstans) måste blandas med 2 500 ton matjord.

Är de av socialstyrelsen och naturvårdsverket på 1970-talet utformade gränsvärdena för högt satta? Enligt nu tillgängliga analyser är så fallet, då de inte förhindrar anrikning i marken av tungmetaller.

Naturvårdsverket och svenska vatten- och avloppsverksföreningen har drivit ett stort uppdrag utvärderingsprojekt (SWEP) rörande reningsverkens verksamhet. Dess första slutrapport behandlar föroreningar som metaller, organiska ämnen som är svåra att bryta ner samt bakterier. Rapporten bekräftar förekomsten av de brister i slamhanteringen som finns sammanfattade i frågeställningarna ovan. Vidare framhåller rapporten behovet av att finna vetenskapliga och tekniska lösningar på ett flertal kvarstående problem av stor betydelse för vår miljö.

Hemställan

Mot. 1985/86

Jo789

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående reducering av skadligt kemiavfall i slam,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om bättre produktkontroll vid försäljning av slam,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående ökade krav på konsumentinformation om slammets hantering i konsumentledet,
4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lägre gränsvärden för högsta tillåtna halt av tungmetaller i slam,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inriktningen av fortsatt forskning rörande slammets påverkan på ekosystemet.

Stockholm den 27 januari 1986

Sten Sture Paterson (m)

Arne Svensson (m)

Ingrid Sundberg (m)